

Dà, sem si mislil, če bi ona bila še dekle. Da bi prišel potihoma, se strahoma oziral okrog, ali me kdo vidi, in brž skrivaj odprl vrata in ji planil v objem... Potem pa bi spet odšel.

V tem je tista usodnost...

V tem, da ni tako!

Pobožal sem jo po laseh in sedel na stol.

Ona se je ozrla. Vlažna žalost je bilá razlita v njenih očeh.

Rekla mi je:

— Ivan, ali bom vedno sama v tej strašni samoti? Podivjala bom. Z nikomer ne govorim, v tem prostoru hodim sem in tja in molčim. Vedno le to pusto delo in brez tebe...

Molčal sem.

Tedaj je ona vzkriknila in zajokala:

— Ali je to življenje? Ali se res nikdar ne premaknem s tega ozkega prostora, iz tega tesnega kroga, ki v njem tavam sama brez vsake pomoči kakor zaprta živalca?

Čisto mrzlo mi je bilo pri srcu.

Morda me je pekla vest, morda sem sam pri sebi lagal tisto ostudno laž, da me ona ne razume, morda pa sem užival v njeni bolečini.

Nasmehnil sem se in mrzlo dejal:

— Pa pojdi stran! Kdo te uklepa v verige?

Naglo je vstala. Onemela je za trenutek in siva blodota se ji je razlila v lica. Vzdrhtela je. Nato se je molče okrenila in se nekoliko sključena opotekla v sobo.

Stopil sem k oknu.

Pogledal sem v noč.

Po cesti sem je privozil tramvaj. Živahno je drsel med snežinkami, priklenjen na dve tračnici, prav kakor jaz na ženo in otroka. In prav tako je mrzel in jeklen, ko moje srce, ki se ni ganilo.

POMLADNA NEDELJA

FRANCE BEVK

Biló je na pomladno nedeljo. Solnce je gredo s toplo, prijetno močjo, nebo je bilo ko trepetajoča dlan. Vetrič je pošumeval. Prvo zelenje dreves, prvo cvetje travnikov, pisane ženske obleke. Duh zemlje in nasadov, dišave dekliških nedrij in las. Vse opojno in dehteče. Petje ptic, ščebetanje otrok in smeh deklet. Loke so se objemale s polji, griči so se sklanjali nad ravnino kakor fant nad dekletom.

Mesto se je bilo skoraj izpraznilo. Travniki, gaji in krčme so bile polne ljudi. Proti večeru so se vračali židane volje domov. Jaz sem bil med njimi.

Široka cesta, a ob cesti kostanji in murve. Kostanji in zopet murve. Njive, travniki, globoko v vrtove potisnjene hiše. Na cesti avtomobili, vozovi, kolesarji. Pešci smo se umikali na okrajke, na travnike in na loke, si utirali po mladi travi nove stezé.

Kamor je neslo oko, leno se pomikajoča, v samozadovoljstvu se smejoča množica. Starci in starke, družinice, zaljubljeni, otroci v gručah, matere z dojenčki. Vesel razgovor, porojen iz razkošnega dne, iz brezskrbnih ur odpočivanja. Glasna beseda môž, ki jim je čaša vipavca vnela kri, da vsemu svetu odpirajo svojo dušo.

Prisluškoval sem razgovorom, lovil besede. Ne zaradi njihovega smisla, zaradi zvoka glasov, ki so mi ko zvoneča godba prihajali na uho. Melodiji dveh jezikov, ki sta se prepletali, umirali in znova naraščali kakor kapljice v vodometu.

Pred menoj sta stopala dva okoličana. Šla sta najbrže v mesto, da se pogospódita za uro ali dve. Sedla bosta v kavarno, obiskala kino. Tistega večera sta igrala Možuhin in Greta Garbo.

Prvi je bil že skoraj možak, širok v pleča, zagorel v obraz. Hodil je široko, z rokami je mahal kakor da plava. Drugi je bil potegnjen, bled fant; siv cigaretne dim mu je venomer obkrožal glavo.

„Vse bi prodali“, je s srdom in zaničevanjem govoril plečati. „Še svojega očeta in mater, kožo s telesa in dušo iz prsi.“

„Bojijo se“, je rekel fant nosljaje.

„Česa, za zlomka, se bojijo? Mené? Tebe? Vsak ptič naj poje, kakor mu je Bog vižo dal. Tako naj uči tudi svoje mlade. Če v tem kaj ni v redu, je kriv Bog, ne mi.“

Ozrl se je. Pogledal mi je v obraz, me ošinil po črnih laseh, za hip utihnil in pljunil.

Podvival sem se dalje in ju pustil za seboj.

Še sem slišal njune glasove. A prihajali so do mene le kot daljno, nerazločno mrmranje. Če bi bile besede tudi razločne, jih ne bi bil poslušal. Zatopil sem se v svoje misli.

Pred očmi se mi je v nedogled mesta pomikala množica. Skupine, ki jih je združila skrivnost življenja. Med seboj si odpirajo duše, leže jim na dlani. A izpreminjajo izraz, oči in besedo, čim le uzro neznanca pred seboj. Njihov notranji obraz se zagrne s tančico nerazumljive bojazni in hinavstva.

To je najbridkejša na ljudeh. Ali smo si res taki biriči in krvniki?

Iz misli me je zdramil govor otroka, ki sem ga zaslišal tik za seboj. Bil je vesel, zveneč, ščebetajoč govor dečka, ki mu je bil izprehod doživetje, in mu je duša prekipevala sama od sebe. Govoril je italijanski s predmestnim naglasom.

„Oče, jutri moram zopet iti v šolo, ne?“

„Da“, mu je odgovarjal plah moški glas. „Jutri moraš zopet iti v šolo. Ali si spisal nalogo?“

„O, da. Mati mi je pomagala. Risbo sem napravil sam. Veš, kaj? Ne uganeš? Metulja na cvetici.“

„A!? Pa kakšen je metulj?“

„Hi! Ti tega ne veš? Tak je ko črviček, a ima štiri rumena krila z velikimi pikami. Podoben je ptičku. Kaj res nisi vedel, kakšen je metulj?“

Njegov smeh je bil tako zmagoslaven, pristrčen, da sem se nehoté ozrl.

Na kolesu, ki ga je vodila moška roka, je sedel osemleten deček in se krčevito oprijemal ročajev. Bil je temne polti, črnih las in črnih oči. Lica in brada, še kodrasti lasje, vse je bilo v smehu.

Očeta sem poznal. Bančni uradnik Budihna. Po svoji vnanjosti bolj mladenič nego mož. Majhna, nekoliko usločena postava, obraz rahlo pegast in uleknjen, oči sive in plahe, na ukrivljenih ustnicah izraz neke bojazni, nekaj grenkega, plahega še v nasmehu. Videval sem ga v banki. Njegov govor je bil šepetajoč, kretnje uslužne, poln je bil obzirov, še hodil je po prstih. Na cesti me je pozdravljal, dasi si nisva bila ožja znanca. Da je doma z Vipavskega nekje in da se je oženil z neko Benečanko, več nisem vedel o njem.

Ko me je zagledal, so se mu za hip v presenečenju razprle veke, a so se mu znova zaprle v navadni, pol dremajoči izraz. Uslužnemu nasmehu na njegovih ustnicah se je pridružilo nekaj grenkega.

Pozdravil me je skoraj neslišno. Nato je šel s pospešeno hojo mimo, zdelo se mi je, da se mu noge opletajo ko pijane.

„A metulji niso ptiči, ne?“ je znova zabrbral deček.

Oče je molčal.

To sina ni zmotilo. Kakor da se na tihem raduje svojega znanja, mu je nasmeh trepetal pod kožo in mu sijal iz oči.

„Ptički bivajo na drevju, a metulji na cveticah, ne, oče?“

Budihna mu ni odgovoril.

„In pa — ptički delajo gnezda, a metulji ne. Zakaj metulji ne gnezdi, oče?“

Glas mu je zamrl v veselem smehu.

Molk.

Umolknil je tudi sin. Začuden se je ozrl na očeta, nato se je globoko zamislil. Minilo je nekaj trenutkov. Slednjič se je tožeče, žalostno očita-joče izvilo iz otroka:

„Oče, zakaj mi ne odgovoriš?“

Glas, ki je izražal prvo otroško razočaranje, me je zazebel v dušo.

Budihna je nekaj zamrmral. Ni ga bilo moči razumeti. Zdelo se je, da ne sliši nič, ne čuti nič. Uporno je gledal predse, kakor da pazi na vsako stopinjo. Sin je strmel pred kolo, smeh mu je izginil z lic.

Kaj se je odigravalo v njegovi duši? Zasmilil se mi je.

Zavpil bi bil očetu: Budihna, slabič, odgovori svojemu otroku! Ne žali ga z molkom svojega sramú! Ali je mari on kriv tvojega greha? Koga se bojiš? Mene? Pred kom se sramuješ, da poskušaš zatajiti svojega sina? Pred menoj?

Molčal sem. Besede so gluho izzvenele v moji duši, niso našle odgovora.

Zaostal sem. Okoličana sta me znova dohitela. Starejši je nadaljeval prejšnji razgovor: „Taki so, kakor da so iz gnojnice pognali, ne krop ne voda — fej!“ In je pljunil.

Budihnova majhna, usločena postava, njegova sklonjena glava, užaljeni, v bridko otroško misel pogreznjeni deček, oba molčeča, oče in sin, sta izginila med ljudmi.

Takega samovoljnega ponižanja še nikoli v življenju nisem srečal. Bog odpusti mojim mislim, verjel sem, da je to kazen za greh.

Na Škabrijelu je v krvavi zarji umirala pomladna nedelja.

RAZDOBJE

BENJAMIN CRÉMIEUX

Znani francoski književnik B. Crémier, tajnik francoskega centra Penkluba, sotruden najuglednejše francoske revije „Nouvelle revue française“ (v kateri je objavil tudi krajše poročilo o Tesnièreovi študiji *Oton Joupantchitch*), je izdal po vojni dva romana, od katerih je *Le Premier de la Classe* izzval precej pozornosti. Deluje pa bolj kot prevajalec: iz samega Pirandella je presadil na galska tla pet snopičev, poleg njih pa roman *Mon frère le Carso*, ki ga je spisal Scipio Slataper, sin beneškega Slovenca. Predvsem pa se bavi s kritiko: *Panorama sodobne italijanske književnosti*, *Marcel Proust*, *XX. stoletje*. Letos je založnik R. A. Cra objavil njegove razprave o povojnem slovstvu: *Inquiétude et Reconstruction*, posvečeno argentinskim prijateljem. Prvič poskuša kritik dati celotno podobo povojne literature do danes, to pa v obliki „inventarja“. Omenjena